

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Nicolai Cavssini Trecensis E Societate Iesv, De Eloqventia
Sacra Et Hvmana**

Caussin, Nicolas

Coloniae Agrippinae, 1626

De concitando odio, & iracundia. Capvt XXX.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-68724](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-68724)

confessu grauissimo Sanatus lachrymas non tenuit.

Hipponas Poëta cum esset singulari oris deformitate, ideoque à ludibundis pictoribus depictus, & in derisum publicum propositus, adeò excanduit, vt derisionis auctores, impulsoresque furioso carmine ad suspendium adigeret. Pauperes verò grauius contemptum ferunt, si antea diuites extiterint, & eò miseriarum delapsi, à suis etiam despiciantur. At milites, & poëta, ceterique scriptores, ipsi etiam opifices, facillime stomachantur, si in ijs, quibus florere se laudibus cupiunt, parui pendantur. Sub Boleslao III. Polonorum Rege Palatinus quidam Polonus, cui Rex in opprobrium ignauia, leporis pellem, colum, & fusum miserat, tam iniquo tulit animo, vt sibi ipsi violentas afferret manus.

Cromer. l. 6

Magna
vix gloria
despicietia.Philost. in
Herode.

Herodes Atticus; cum adhuc adolescens coram Antonino Imperatore perorans, præ timore, & conturbatione mentis obmutisset, contemptum veritus, pene se in Istrum desperatione proiecit.

Titus Labienus ingenio suo superstes (vt ait Seneca) esse noluit, sed eius libris ex S. C. combustis, vltro se in maiorum suorum monumenta ferri atque includi voluit. Tanta crux est gloriae cupidis despicietia.

Quintum, vehementius irritantur, qui præter expectationem offenduntur, maxime ab ijs, quos sibi beneuolos, & amicos fore existimabant. Sicut enim insperata boni species, vbi primum obiecta est, maiori iucunditate sensus perfundit, sic etiam doloris minime expectati, grauis percellit iniuria.

Ad summum enumerantur, qui certis quibusdam horis, & temporibus turbari, & vt maria, ventis cieri, commoueri que solent.

Causa iracundia 17.
ab Aristotele.

Nec satis fuit Aristoteli, hæc in genere enumerasse: septemdecim deinde causas specie, prosequitur, è quibus excitari, conflare que solita est iracundia. Hæ sunt: subânatio, illusio, detrimentum contumeliosum, maledictum, amicitia despiciens, consuetudo honorandi omissa, ingrati animi signum, nulla existimatio, officium spreum, gaudium in aduersis, neglectus, auscultatio, aut inspectio malorum, despicietia in rebus caris, nulla gratiarum actio, dissimulatio, beneficium in alios, & non in ipsos, obliuio, ad summum contemptus apud eos, à quibus gratiam, & famam colligere qui irascuntur vehementer cupiunt.

Ad hæc cuiusque ingenium, natura, temperies, ætas, conditio, diligenter erunt consideranda, è quibus plurimum momenti in iram deriuatur. Non opus est in his immorari pluribus, nimis multæ causæ sunt, & nimis promptæ, quæ iratos faciunt, longè opportunius est de tractatione, & moderatione huius affectus disserere.

De concitando odio, & iracundia.

CAPVT XXX.

Hæc erunt igitur capita, per quæ odij, & iracundia vis facile inardescet: nunc autem modos, & exempla, affectuumque in eo genere varietatem exequamur.

Primum artificium est Oratoris ad animos iam suspicionibus exulceratos, & mediocriter inflexos, accedere, quo facilius motum concipiant. Vt enim in corpore humano, si ad humores male affectos, ipsa cæli ratio, atque intemperies accesserit, tantò citius vis morbi inualefcit: Sic animum præuijs iam similitudinibus leuiter occupatum, vel ad eas ipsas suscipiendas, natura, atque ingenio dispositum, acrioris flammæ vis corripit, correptumque facilius incendit.

Hoc M. Tullius in accusatoribus Deiotari animaduertit, qui cum ad ulceratas Cæsaris aures accessissent, eas in tranquilla etiam mente similitates excitârunt, quas vix disertissimi oratoris facundia potuit restinguere.

Secundò, Ipsius personæ, quæ damnum intulit species quædam indigna, atrox, crudelis, funesta, quantum res patitur, exprimenda est, quo iniuria, quæ inde profecta fuerit, grauior, & minimè toleranda videatur.

Tertiò, eius ipsius, qui læsus est, vt occurrerit, comparanda erit innocentia, virtus, sapientia, conditio, dignitas, cum personæ, quæ læsit improbitate, scelere, barbarie, indignitate.

Quartò, iniuria illata per graues hypotyposes oculis subiicienda, sublimibus figuris, vt exclamationibus, apostrophis, prosopopœijs, aganactesi, & cæteris erit excitanda.

Quintò, comparatione minorum factum erit exaggerandum, & varia exempla etiam magnarum iniuriarum colligenda, quæ cum in hac vna improbitate collata, longè minoræ videantur.

Sextò,

Sextò, non modo presentis mali vis erit commemoranda, sed etiam futuri, si talis iniuria fuerit impunita, terror ex varijs adiunctis incutiendus.

Septimò, si qua externa species animos irritare acrius potest, tempore, & loco erit adhibenda.

Octavò, si suspicio sit affectati motus, aut animi priuato odio inique affecti, tum lentè, remissè, callidè oratores progredi solent, & simplicem magis rei narrationem, quàm vllà amplificationem pertextere.

Nonò, permagna habenda est rerum, personarum, locorum, temporumque ratio, vt pro istorum varietate motus aut sint acuti, aut lenes, aut mediocres: nec sint comicè iracundi, nec muliebres, nec tragicis minis, & doloribus intemperantes.

Decimò, curandum est vt orator deorum personæ retineat, neque ipse actione intemperanter abutatur: quæ omnia peius exemplis illustro.

Quomodo à personis, rebus & signis, concitetur iracundia.

CAPVT XXXI.

Cic. de Harusp. resp. Persona in odium adducitur à vitijs animi, & corporis, atque ipsius conditionis indignitate.

nitate. Is Ciceronis modus quam optimus mihi videtur. Etenim si vnum hominem deterrimum, poëta præstanti aliquis ingenio, fictis conquisitisque vitijs deformatum vellet educere, nullum profectò dedecus reperire posset, quod in hoc non inesset, multaque in eo defixa, ac penitus haerentia præteriret. Appositum initium, pergit, & ad commouendos animos deterrima affect vitia, contra Deos, patriam, parentes, quæ homo ille perpetravit *Diis (inquit) immortalibus*, & patriæ nos primum natura conciliat, eodem enim tempore, & suscipimur in lucem, & hoc spiritu coe est augemur: & in certam sedem ciuitatis, ac libertatis ascribimur. Ille parentum non veni, sacra, memoriam, Fonteciano nomine obruit, Deorum ignes solemnes, mensas, abditos, ac penetrales focos occultat, & maribus non inuisa solum, sed etiam inaudita sacra inexplabili scelere peruertit, idemque earum templis inflammat Dearum, quarum ope etiam alijs incendijs subuenitur. Quid de patria loquar, qui primum eum ciuem vi, ferro, periculis, vrbis, omnibus patriæ præsidijs depulit, quem vos patriæ confuatore esse sapissimè iudicaueritis, &c.

Hæc oratio grauis est, distributa, & præteritum exaggerata. Audiam Gregorianæ eloquentiæ fulmen, vt Cappadocem delictibus in odium adducat.

Gregorius Nazianzenus Orat. XXI. in Athanasium.

ΤΕρας ἡ Καππαδοκίῳ, ἐκ τῶ ἐσχάτων ἡμετέρων ὀργάνῳ, πονηρὸν τὸ γένος, πονηρότερον τὴν διάνοιαν οὐδὲ παντελῶς ἐλευθεροῦ. ἀλλ' ἐπιμικτοῦ, αἶον τὸ ἡμιόνων γινώσκοντα τὰ μὲν πρῶτα Σαταρζης ἀλλοτρίας δόλον καὶ μάχης ὄνειρον, πάντα, καὶ ποιῆμ, καὶ λέγει ἐπὶ τῆ γαστρί μεμαδικός, τὰ τελευτάα ἦ, καὶ πολιτεία παρῆσφαρῆμ, καὶ πειθεὶν ταύτης τὰ ἔσχατα, ὅθι ὑείων κρεῶν ὑπαόοχέα γενέσθαι, οἷς τὸ στρατιωτικὸν ζέρεται. εἶτα κακὸν περὶ τῆμ πῆσιν γενόμενον, καὶ τῆ γαστρί πολιτευσάμενον. ἐπειδὴ τὸ σῶμα ὑπελείπεται μόνον δρασμὸν σίνεσθαι, καὶ ἄλλω δὲ ἄλλης ἀμέθων χῶσαν, καὶ πόλιν. (αἶα τὰ τ' φυγάδων) τέλῳ

Cappadox quoddam monstrum, ex vltimis terræ nostræ finibus oriundum, mularum genere, animo peius, ac omnino quidem ex parte liberum, sed dubium, ac permixtum, cuiusmodi mularum genus esse constat, primum alienæ mensæ mancipium, atque offa venale, sicque comparatum, & edoctum, vt omnia ad ventris gratiam tum faceret, tum loqueretur, tandem cum ad Remip. gerendam pestilenter se conuulisset, atque extrorsum, & fordissimò illius muneri, hoc est, suis carnibus, quibus turba militaris alitur, suscipiendis, profectus fuisset, atque in commisso sibi negotio infidum se præbuisset, totamque muneris sui administrationem ad ventrem retulisset, posteaquam nihil illi præter corpus reliquum fuit, profugiendi consilium capit, atque aliam ex alia regionem, ac ciuitatem (vt fugitiuorum mos